

מלחמת לבנון השנייה – ליקויים ברמה האסטרטגית

גיורא איילנד

במאמר זה אסקור שבע נקודות שהן מעין מסקנות לא רק מהמלחמה הזאת, אלא משלושה אירועים צבאיים מרכזיים שהיו בשנים האחרונות ואפשר להשווות ביניהם: מבצע "חומרת מגן" באפריל 2002 בגדה המערבית, מלחמת לבנון השנייה ומבצע "עופרת יצוקה". יתכן שעל סמך השוואה זו אפשר להגדיר מסקנות כליליות אשר יהיו ולוונטיות גם למקדים דומים בעתיד. שיש מהסוגיות שאußLIKES שבעה ביחסות עיקר לעבר ולהווה, אולם עם השלכות קדימה. הסוגיה השביעית היא ניסיון להעיר מה יקרה אם תפרוץ בעתיד מלחמת לבנון השלישי, ובעקבות לכך מה תהיה דרך הפעולה הנוכחית מבחינת ישראל.

הסוגיה הראשונה קשורה לעובדה כי במלחמות מסוימות שאנו חווים במאה ה-21, באזור שלנו אולם גם במקומות אחרים, דוגמת עיראק ואפגניסטן, קיימים פער מבנה וגודול בין הציפיות ובין היכולה. במונח "ציפיות" הכוונה לציפיות הדרג הפוליטי, התקשורתי והציבורי, והמונה "יכולת" מתייחס לכולתו של הדרג המבצע לעמוד בציפיות אלה.

פער זה מתייחס בדרך כלל לארבע נקודות. הנקודה הראשונה היא משך המערכת. קיימת הנחה הגיונית כי בשל העובדה שאנו חזקים הרבה יותר מחד השני המערכת צריכה להיות קצרה. אם נבחן מקרים שונים מההיסטוריה שלנו, דוגמת מלחמת 1967, הרי שאם בשישה ימים הצלחנו לנצח מספר גדול כל כך של צבאות ערבי, מדובר היה זה מסובך לנצח באופן קצר ומהיר אויב אשר על פי יחסינו העצמה הרגילים לנו חזקים הרבה יותר ממנו.

נקודה שנייה הקשורה לפער בין הציפיות ליכולת נוגעת למספר הנפגעים. אם אנו חזקים יותר ויש בידנו טכנולוגיה מתקדמת מזו של האויב, אזי מספר הנפגעים שלנו אמור להיות קטן, שכן אפשר כביכול לבצע את מרבית הפעולות

אלוח (מייל). גיורא איילנד הוא חוקר בכיר במכון למחקרים בייטחון לאומי

מרחוק באמצעות נשק מדויק, ובלי לסכן את כוחותינו. لكن קיימת ציפייה למען מלחמה "דה לוקס", ובה נפגע מהם, אבל אנו נפגע פחות. הציפייה השלישית מתיחסת לפגיעה באזרחים לא מעורבים. אנחנו נלחמים נגד הרעים – הרעים במקורה הזה הם חזבאללה, במקרה אחר חמאס – ולכן זה בסדר, מותר להרוג אותם, אבל בשום אופן אונחנו לא רוצחים לשבול מצב שרואים בטלויזיה תמונות של נשים ושל ילדים הרוגים. **לכן הציפייה השלישית היא: תפגעו ברעים, אבל אל תפגעו באלה שלא צריכים לפגוע בהם.** הנקודה הרביעית בנווגע לציפייה נוגעת לניצחון. אם זו מלחמה, אז כמו בספורט אנחנו רוצים לראות ניצחון, אנחנו מזמנים כי הצד השני ייכנע ללא תנאי או שלפחות תבוסתו תהיה כה ברורה עד כי התשובה לשאלת "מי ניצח" תהיה ברורה וחידושמעית.

כל ארבע הציפיות האלה טبعו מואוד כشعושים "הערכת מצב רגילה" ובה משווים את "יחס ה עצמה" במושגים צבאים בלבד, אלא שמלחמות המאה ה-21 בדרך כלל אינן בין מדינות לבין מדינות ובין ארגונים. רוב האירועים מתרחשים בקרוב אוכלוסייה אזרחית, והדבר מגביל מאוד את יכולת מיצוי הכוח של המדינה. **לכן קשה מאוד להשיג את אשר דעת הקהל מצפה לו.**

ככל שהמערכת מצטיירת יותר במלחמה "יש ברכה", ככל שאנו יזומים אותה וככל שהדרוג המדיני רוצה לגייס תמייה ובה יותר לפעה, כך הוא מעלה את רף הביטחון שאכן התוצאות יהיו טובות כפי שהציבור מצפה. **ככל שרכף הציפיות גבוה יותר כך גדל הפער בין המציגות ובין הדבר אשר חשבנו שיקרה.**

העיר הזאת פער טבעי, והוא מופיע אצלנו, כמו גם במקומות אחרים בעולם. עם זאת, נראה כי את ישראל מייחדת שברירות המערך, ולכן כל כך לסתוק אותן ברגע שנוצרים פערים בין ההבטחות למציאות. אחת הביעות של מלחמת לבנון השנייה הייתה יצרה פערים מהירים יחסית ומסוכנים למדי בשלושה מדדים: הפער הראשוני בתוך הצבא, בין הדרגים השונים בצבא. עוד לפני שהסתיממה המלחמה, כבר החלו האשומות, ודבר זה בעיתתי מאוד לצה"ל במבנה המיוני שלו, ביחידות רכיב המילואים שבתוכו.

העיר השני הוא הפער שבין הצבא ובין האזרחים. היה שבסמלחמה מעין זו גם העורף נמצא תחת אש, נוצר פער בין החיצחות הכבדות שהצבא מציג, בעיקר בכל הנוגע לתקיפות מדיוקות של חיל האויר, ובין העובדה שמאז או אפילו אזרחים במדינת ישראל נאלצים לשחות שבועות שלמים במקלטים – פער זה יוצר דייסוננס שגורם לৎסcole عمוק.

העיר השלישי, שבדרך כלל מופיע מהר יותר מאשר אחרים, הוא המתוח שבין הדרג המדיני ובין הדרג הצבאי, מתח אשר הינו עדים לו לא רק במלחמה זו אלא גם במלחמת יום הכיפורים בשנת 1973 ובמלחמת לבנון הראשונה בשנת 1982.

לסיכום, הנקודה הראשונה שצריכים להיות מודעים אליה היא הפער הקיים בין ציפיות לכוכלת, והיות שפער זה נוצר כתוצאה יש להזהר ממנו, היינו לא ליצור ציפיות גבוהות מכפי יכולתנו לעמוד בהן, התגובה הקשוחה הבאות בעקבות ציפיות שנכזו טומנות בחובן נזק רב, ללא קשר לתוצאות האובייקטיביות של הלחימה.

הסוגיה השנייה קשורה בחשיבותו הגדרת המטרה. בתכנית צבאית יש בדרך כלל שלושה משפטים שהם שלושת משפטי הלייה של כל פקודה וכל עשייה צבאית. האחד הוא המטרה, השני הוא המשימה, והשלישי הוא השיטה. המטרה היא התשובה לשאלת מה אנחנו ווצים להשיג, מה התכלית, לשם מה אנו עושים את אשר אנו עושים; המשימה היא התשובה לשאלת מה צריכים לעשות כדי להשיג את המטרה; והשיטה היא התשובה לשאלת איך צריכים לעשות (את המשימה). בקורסים הצבאיים מעניקים לחניכים ציונים על מידת הקוהרנטיות שבין המטרה למשימה ולשיטה. בדרך כלל כאשר מדובר על הרמות הטקטיות ואפלו על הרמות הטקטיות הגבוהות, אין זה מסובך כל כך ליצור את השלמות הזו בין המטרה למשימה ולשיטה.

לעומת זאת, אנו מתקשים ליצור אותה שלמות כאשר מדובר בrama האסטרטגיית.

כאשר המטרה המדינית במהותה, צrica "להתחבר" למשימה המגדירה לצבעה מה צריך לעשות ולשיטה הנוגעת ל"איך לעשות", תהליך כתיבת הפקודה נהיה מסובך ופחות ברור. כאשר הדברים אינם ברורים דים או אינם מבורים כהלה, כפי שאירע במהלך המלחמת לבנון השנייה (ובמיוחד מסויימת גם במבצע "עופרת יצוקה"), מטעוריות בעיות. כאשר נקודת ההתחלה אינה ברורה לדרגים העליוניים קשה מאוד לתרגם את המטרה לפקודות ברורות לדרגים הנמוכים.

אם נחזור לשיבת הממשלה אשר התקיימה ב-12 ביולי 2006, אפשר לומר כי הממשלה החליטה לצאת למלחמה, אך לא קיימה את הבירור ההכרחי בנוגע למטרות המלחמה, הסיכויים להשיג אותן והקשר בין ויבין משימות הצבא. האופן הנכון היה צריך להיות זה: דיווח קצר על האירוע (בדרך כלל מฉบבים זמינים רלוונטיים לתיאור מה שקרה). מרבית הפרטים כבר ידועים מהתקשות או שאינם רלוונטיים לדוג המדייני. במסגרת זו גם ניתנים דיווחי מודיעין ארכיים טרחניים ומיתרים). מכל מקום, אחרי הדיווח הקצר הייתה הממשלה צריכה לעסוק בסוגיה האתנית אשר במרכז השאלה: מהי המטרה. המטרה במקרה הזה יכולה להיות אחת משתי אפשרויות (או יותר), וכך היה חשוב להחליט ולהבהיר מה באמת רוצים להשיג.

האפשרות הראשונה הייתה ההחלטה להחליט כי יש לבצע פעולה תגמול חזקה לבנון, ובהתאם לכך יופעל חיל האויר ממשך יומיים-שלושה. המחריר שישלם חובה אלה בשלב הראשון יהיה גבוה, שכן ביום הראשון איכות המטרות יהיה אפשר לפגוע

בහן הייתה טוביה. תקיפה אגרסיבית של חיל האויר תגרום גם נזק והרס במדינת לבנון עצמה, אשר נותנת חסות לחזבאללה. יש להניח כי בעקבות פעולה מעין זו ולאחר יומיים העולם כולם, ובכלל זה חזבאללה, יזעק להפסקת אש, וכך אכן קרה; ואז אנחנו נ██כים להפסקת אש. אמת, פעולה מעין זו אין בה כדי להחזיר את החטופים, ואני היא מסקינה כדי להרוו את חזבאללה, אולם היא מסוגלת לשקם את הרתעה של ישראל בשל המחיר שישלם הצד השני. פעולה מעין זו גם תקבע כללי משחק חדשים ותקטין את הסיכוי לאירועים דומים בעתיד. המטרה של פעולה זו מוגבלת, ואפשר להגדירה "שים קומם להרתעה", ולכן צפוי שם ההישג יהיה מוגבל, אולם גם המחיר שנשלם יהיה נמוך, וגם הסיכון יהיה נמוך. עד כאן תפיסה אפשרית אחת.

תפיסה אפשרית שנייה הייתה עשויה לגורוס כי הבעה אינה אירוע החטיפה כי אם עצם קיומו של חזבאללה כארגון צבאי חזק, עוין ועצמאי המזוקם לאורך גבולנו הצפוני ומסוגל לפגוע באזרחי ישראלי בכל עת שיבחר. לכן המטרה צריכה להיות מרחיקת לכת יותר – לפגוע ביכולותיו של חזבאללה, לפחות באזרע הדרום. אם זו המטרה, אז נדרש פעללה אחרת למורי. פעללה אחרת ממשמעותה שכבר מהיום הראשון למערכה יש לגיס שולש-ארבע אוגדות מיליוןים, ויש לבצע מהלך אשר יימשך לא יומיים אלא ארבעה-שבועות, שבעיקרו הוא מהלך קרקיי ו רחב יחסית, למשל עד קו הימייני. במקרה כזו המטרה היא מטרת מרחיקת לכת הרובה יותר, ההישג האפשרי יכול להיות ממשמעותי הרבה יותר, אולם באופןطبعי גם המחייב וגם הסיכון גדולים יותר.

הדיון אשר היה צריך להתקיים במלטה, ב-12 ביולי היה צריך להתמקד בשאלת מה אנו רוצים להשיג: מסתפקים בשיקום ההורטעה או רוצים גם להקטין מאוד את יכולותיו הצבאיות של ח'זבאללה (אגב, מלבד שתי האפשרויות שציינתי, אפשר לחשב על עוד שתי מטרות או תפיסות אחרות שהנגורת של כל אחת מהן היא פועלה עצמאית שוניה)

בפועל מה שקרה הוא שהחליטו כך: "בואו נתחילה לתקן לבנון ונראה מה יהיה". כאשר זויה תוצאות הדיוון, אין ספק שהמטרה אינה ברורה. ואשר היא אינה ברורה בדוג האסטרטגי קשה מאוד לתרגם אותה לאחר מכון למטרות אופרטיביות מורמת המטכ"ל לרמת הפיקוד ומרמת הפיקוד לרמת האוגדה, שכן משפט המפתח בכל פקודה ואשר-Amor להיות החד בינו: "מה אנו רוצחים להשיג" לא היה ברור. כאן למעשה טמונה אחת מנקודות הקשי המרכזיות של המערכת לבנון. גם במציאות "עופרת יצוקה" לא הוגדרו המטרות בצורה מושלמת. כאשר החל המבצע וכאשר ברוכעה הפעולה הראשונה של חיל האויר, אשר הייתה מוצלחת מאד בפניהם עצמה, עוד לא היה ברור מה בעצם רוצחים להשיג. ההגדרה שניתנו הדוג הפליטי הייתה הנדרה בנוסח של "לייצור תנאים ביחסונם טובים יותר". הגדרה

זו מעורפלת, ומשמעותה במילים פשוטות: " אנחנו רוצחים שהיה יותר טוב ". זו אינה הגדרה שאפשר לתרגם לאחר מכן למושגים צבאים קונקרטיים . רק שלושה ימים לאחר תחילת מבצע "עופרת יצוקה" התייחס דין אמתי בדרג המדייני או בין הדרג המדייני לדרג הצבאי הבכיר בשאלת מה רוצים להשיג. ברגע שאלת זו עלו שלוש מטרות אפשריות: הריאשונה, אלו רוצים רק ליצור הרתעה לעתיד. אם זו הייתה המטרה, הרי שהיא "נומוכה" יחסית, ואין צורך לבצע מהלך גדול, ודאי לא מהלך בשתי גזירות, כדי להשיגה. ממש כך אין צורך להאריך את משך הפעולה. באופן קיצוני יתכן שניתן היה להתחילה ולסיים את הפעולה באוטה תקיפה אווירה ראשונה של חיל האוויר, שכן הרתעה, ככל הנראה, הושגה כבר אז.

מטרה אפשרית שנייה, הייתה לפגוע קשה ביכולת הצבאית של חמאס, דהיינו לפגוע בכל המשגרים שלו, לפחות בכל יכולותיו הצבאיות, בכל המנהרות ובמרביה לוחמי, לא רק כדי להרתו עלא גם כדי שלא יוכל לבצע פעולה צבאית אמתית נגדנו לאורך זמן. היו כאלה אשר דגלו במטרה שלישית, יומרנית עוד יותר, והיא: מיטוט שלטון חמאס. לו זו הייתה המטרה אז צריך היה לבוש את רצועת עזה כולה כדי ליצור מציאות, ובה חמאס אינו מסוגל למשעה לשולט.

מה הייתה המטרה כשהתחילה את "עופרת יצוקה"? היא לא הייתה מוגדרת. הדינונים עליה התחילו שלושה ימים אחרי תחילת הפעולה, ונמשכו עשרה ימים לפחות, ללא שום קשר ישיר למה שקרה בשיטה. יש משפט שר הביטחון אהוד ברק משתמש בו פעמים רבות: "סוף מעשה במחשבה תחילתה". במרקחה זהה, סוף מעשה במחשبة תחילתה פירשו הגדרת מטרת בהירה מאוד לפני היציאה למבצע.

חשוב להזכיר דבר נוסף. הממשלה צריכה לפנות אל הציבור.طبعי ונכון כי החלטת הממשלה כפי שפורסםת לציבור תהיה מנוסחת במונחים כלליים וייעודה להוכיח את עצם קיומו של המבצע, אולם תהיה זו טעות להניח כי נוסח החלטה פומבית מעין זו מספיק כדי שהציבור יתרגם אותה לתוכנית קונקרטית. אם כן, צריכים להפריד בין הודעת הממשלה לציבור ובין הגדרת מטרות המבצע (המלחמה) שניתנות לצבאות. אסור שתהיה סתירה ביניהם, אך רמת הפירוט צריכה להיות שונה.

כמו שציינתי, הן במלחמות לבנון השנייה והן במבצע "עופרת יצוקה" המטרה לא הייתה ברורה. במבצע "חומרת מגן" התנהל וכיוה קשה מאוד למטרת המבצע. לפחות במקרה זה התעקש הצבא כי הדרג המדייני ידוע בשאלת מה רוצים להשיג. הפיגוע שהיה הקש שבר את גב הכל ודחף את ישראל לצאת למבצע היה הפיגוע במלון פארק בליל הסדר באפריל 2002, אשר בוצע על ידי חמאס. לפיכך היו כאלה שגורטו כי צריך לצאת למלחמה חרומה בחמאס. הרמטכ"ל חשב כי יהיה זה בלתי אפשרי להילחם בחמאס תוך כדי הتعلמות מקומה של הרשות

הפלסטינית או בלי לפגוע בה או בלי לבצע פעולות אשר יכולות להביא לкриיסתה. לנוכח התחדדה לא רק סוגיות המטרה אלא גם השאלה נגד מי נלחמים. הצבא דוחף להחלטה כי יש להיחלום,אמין לא מלחמה טוטלית, אולם מלחמה אמיתית גם נגד הרשות הפלסטינית, לרבות על ידי פגיעה בכל מה שיוכל לשמש סמל שלה – מהמקאטעה (מתחם הנשיאות של ערפאת ברמאללה) עד מחנות הפליטים. נכון להdagish לחזב כי במבצע "חומר מגן" התקיים הדיוון בתקילת המבצע ולא כמו ימים או שבועות אחורי תחילה.

הסוגיה השלישי שברצוני לדון בה היא השאלה כיצד דרג מדיני ודרג צבאי מנהלים ביניהם שיח בזמן מערכת מסווג זה. מובן שהדברים צריכים להתחילה לפני הייצאה לפועלה. בהקשר זה חשוב להdagish נושא שלא פעם נזנחה – מידת ההיכרות של הדרוג המדיני עם יכולות הצבא. קיימת נטייה מוגזמת בקרב הדרוג המדיני הגבוה, ביחוד בקרב אלה אשר החשופים לחומר מודיעיני, להתמקד בהבנת הצד השני. לעיתים נדמה כי כאשר ראש הממשלה או שר הביטחון קוראים חומר מודיעיני גולמי הם זוכים לאיוזו שהוא תובנה או הבנה בעלת חשיבות עצומה. חשיבות החומר המודיעיני מוגבלת מאוד, אם בכלל קיימת, ופעמים רבות היא עלולה להיות מזיקה. חשוב הרבה יותר שהקברניט יכיר את יכולותינו שלנו, של הצבא, ואם תרצו במושגים צבאיים – שיכיר את יחסינו העצמה: מה אנחנו יודעים לעשות ומה הם יודעים לעשות.

כאשר לדבר זה לא ניתן תשומת לב מספקת, לא רק על ידי ראש הממשלה, אלא על ידי כל מקבלי החלטות בראשות המבצע – במשרחה ובקבינטו – התוצאה היא פער גדול לא רק בין הציפיות לביצוע אלא גם בהבנה מה אפשר ומה אכן אפשר להשיג. רבים דיברו על תופעה זו בוגעת למלחמה יומם כיפור, אך לא בוגעת למלחמה לבנון השנייה. בהקשר זה גורם קריטי שלא נלקח בחשבון כאשר יצאו לפעולה הוא רמת מוכנותו של הצבא.

סוגיות מוכנותו של הצבא קשויה ישירות לתקציב צה"ל. כאשר גיבש צה"ל את הערכת המצב הרב-שנתית שלו בשנת 2003 הוא הגיע למסקנה כי כדי לתת מענה סביר לאיומים אשר עומדים בפני מדינת ישראל הוא צריך סכום כספי מסוים. התכנית הרב-שנתית אשר התבבסה על נתון זה הוצאה למשרחה ואושרה עקרונית. בין השנים 2003 ל-2006 הגיע תקציב הביטחון בסכום שגע בין מיליארד לשני מיליארד שקל בשנה לעומת הסכום אשר נקבע בתכנית הרב-שנתית. אגב, היוו של הקיצוץ היה במאי 2006, חודשיים לפני המלחמה, אז הגיע סכום של כמיליארד שקלים וחצי מתקציב הצבא.

על רקע אילוצים התקציביים אלה נדרש הצבא להחליט היכן הוא משקיע יותר והיכן הוא משקיע פחות. מכל הנושאים שנבחנו ההחלטה הצבא – להבנתוי, במידה מסוימת של צדק – כי התהום שנכון להשקיע בו פחות מאשרים הוא רמת

המודנאות. במונח "רמת המוכנות" הכוונה להיקף האימונים, לרמת המלאי (של תחמושת וחלקי חילוף) והכשירות הטכנית. מדוע הוחלט כך ולא אחרת? מצד אחד בשל הצורך לא לחסוך בכל הקשור בלחימה בטورو הפלסטיני, ומצד אחר בשל המציאות הגאו-אסטרטגיית אשר שרה באוטה נקודת זמן בזמן התיכון: נוכחות האמריקאים בעיראק, וההבנה כי מלחמה ביןינו ובין שכנותינו תוכל לקרות רק באחד משני מצבים: המצב הראשון, התחוללותו של שינוי אסטרטגי מהותי, שסביר להניח כי נבחין בו, ולכן תהיה לנו "התרעעה אסטרטגית" של כמה חודשים, וכן יכול לשפר בהם את מוכנותנו. המצב השני שתיתכן בו מלחמה יקרה אם אנחנו נחליט לצאת לפעולה יזומה, ואז ודאי שייהי בידיינו די זמן להגבר את כישורותנו.

כאשר התכנסה הממשלה לשישيتها המכדרייה ב-12 ביולי 2006, אם הבינה מצב זה או לא, הרי בהחלטתה לצאת למלחמה היא הפתיעה, את עצמה ואת צה"ל. אגב, בעבר היה תהליך דומה, אולי אז התקבלה החלטה אחרת. זה היה בקץ 1981, כאשר הממשלה קיבלה החלטה אסטרטגית, אשר גרסה כי יש צורך לצאת למלחמה, אז נגד אש"ף לבנון, אולם הייתה זו החלטה אסטרטגית אשר הופרדה מהרמה הטקטית. ברמה הטקטית ההחלטה לא להוציא את החלטתה לפועל באופן מיידי אלא להמתין להזדמנויות. בינו לבין המשך שנה שלמה, בין קיץ 1981 לקיץ 1982 התכוון הצבא בסיסודיות למערכה. בזמן הוא היה מ"ד, וביכולתי להיעיד על רמתם הייסודית של התרגילים, המודלים והאימונים הקונקרטיים שבוצעו לפני המבצע. להבדיל משנת 1981, ב-12 ביולי 2006 ההחלטה הממשלה כי צה"ל יצא למבצע מיד, ובלי שהיא בchnerה את האפשרות ליצור הבחנה בין החלטה אסטרטגית (לצאת למבצע רחוב נגד חזבאללה) ובין ההחלטה הטקטית (מתי לעשות זאת).

דוגמה נוספת שמרמחישה את טיב הדיאלוג אשר שרד במהלך מלחמת לבנון השנייה בין הדרג המדיני ובין הדרג הצבאי היא תשובתו של ראש הממשלה, כשהשבועיים או שלושה לאחר תחילת המלחמה, לשאלת "מדובר לא אישורת למבצע פעולה קרואנית?" תשובתו של אהוד אולמרט הייתה: "אני לא אישרתי? הצבא לא הגיש את זה לפניי. אין פועלה שהצבא הציג בפניי ושאני לא אישרתי". משתקפת תופעה מוזרה, ולפיה הדיאלוג בין דרג מדיני לדרוג צבאי הוא כזה שהפגש ביניהם מתקיים רק כאשר הצבא זוקק לאיישור לפעולה אחרת או נוספת מזו שכבר אושרה. במהלך מלחמות מהסוג שאנו עוסקים בו, ובהן כמעט לכל פעולה צבאית עשויה להיות השלכות מדיניות, וכל פעולה מדינית עשויה להגביל או להרחיב את מרחב הפעולה הצבאי, אי-אפשר לנוהל מערכת ללא דיאלוג אמיתי. דיאלוג אמתי משמעותו שאחת ליוםיים-שליטה מתכנס פורום מצומצם, שבו ראש הממשלה, שר הביטחון, שר החוץ, הרמטכ"ל ועוד ארבעה-חמשה אנשים, כדי להסכים על תමונת הצבא, ולאחר מכן להחליט מה לעשות.

דיוונים מעין אלה לא התקיימו בזמן מלחמת לבנון השנייה, ודאי שלא בצורה המתווארת כאן. לפיכך נוצרו פערים בהבנת המציאות ובבנת החלטות שהתקבלו בין הדרג הצבאי ובין הדרג המדיני. זמן קצר לאחר מבצע "חומת מגן" אמר שמעון פרס, שר החוץ אז, בפני פורום מצומצם של הדרג המדיני והצבא: "שמוניים אחוז מהנושאים שאנו חזו נוגעים בהם הם לא מדיניים מובהקים והם לא צבאיים מובהקים. יש בהם גם וגו, ולכן אין לנו ברירה אלא לשבת ביחיד בתדריות גבואה ולהבין שאנו מבינים את המציאות באותה אופן". לדעתו, קביעה זו נכונה אך לא נהגו לפיה במלחמת לבנון השנייה.

הגזמה בכיוון ההפוך הייתה במבצע "עופרת יצוקה". מתוך איזו שהיא טראומה, שלכאורה דרג מדיני אינו מעורב מספיק, יצרו עוד פורומים, ואלה לא אפשו בסופו של דבר לדרג הצבאי לנוהל את המלחמה כראוי. לוח הזמנים של הרמטכ"ל בזמן "עופרת יצוקה" כלל הערכת מצב יומית ב-16:30. ב-18:00 היו נפגשים אצל שור הביטחון, ומשעה 20:00 עד 22:00 בלילה – אצל ראש הממשלה. מספר המשתתפים לא היה מצומצם (שישה עד שמונה) אלא יותר מעשרים. לרוב, המידע אשר מועבר בפורומים אלה הוא אותו מידע. כל הריאוֹטָל הזה נגמר בשעות מאוחרות בלילה, ורבית הדברים הנאמרים בפורומים אלה אינם רלוונטיים לראש הממשלה, לשור הביטחון ולרוב גם לא לרמטכ"ל. כך לדעתו במבצע "עופרת יצוקה" היה אפשר להחליט על מרבית הנושאים ברמת היום-יום, בדרג של ראש חטיבת המבצעים בצה"ל. במקרים מסוימים רבו מיקצוניות אחת לקיצוניות אחרת. תוצאת הדברים הייתה קיומם של פורומים רבים, ויצירתו של עומס עבודה אשר לא רק שאינו תורם לניהול המערכת אלא אף מפריע לדרכו העבודה לבצע את מלאכתם. בהקשר זה אין ספק כי נדרש איזון.

סוגיה עקרונית ובעיית קשורה ללחימה בשטח בניו ולנכונותנו לקבל עליינו את כללי המשחק אשר היריב מנשה לכפות علينا. אחת התופעות הנפוצות ביותר בלחימה א-סימטרית, הכולר במלחמה בין מדינה לארגון ת-מדינתי דוגמת חמאס או חזבאללה, היא פעילותם של גורמים אלה בתוך שטחים בניויים ומתוך אוכלוסייה אזרחית, על סמך תפיסה הגורסת כי השטח העירוני הצפוף – כפר לבנוני, מחנה פליטים או שכונה בעזה – יקשה על צה"ל להילחם, ומנגד – יעניק לארגון הטورو יתרונות רבים. יתרה מזאת, היה שאזור הקרבות מאוכלס באזרחים רבים, הרי שככל שיופיע הצבא כוח רב יותר, כן ירבו הנפגעים האזרחים ועם גם הלחץ החיצוני להפסקת הפעולה.

תפיסה זו של ארגוני הטورو וכונה עד רמה מסוימת, ותליה בעיקר בנוכנותנו שלנו לשחק על פי כללי המשחק שקבע הצד השני וכן בנוכנותנו לקבל עליינו סיכון צבאי, מדיני-הסברתי ובכל זאת להילחם בהתקפיות נדרשת בתחום אותם שטחים בניויים. ניסיונו מכל שלושת האירועים – "חומת מגן", מלחמת לבנון

השנייה ו"עופרת יצוקה" – מעיד כי אנו יכולים להילחם באינטנסיביות בתחום אזורים עירוניים. מבחינתנו, לחימה זו טומנת בחובה שני יתרונות או רוחחים אפשריים: הרוחח הראשון הוא השגת ההישג הצבאי שהוא רוצחים להציג, כמו שקרה ב"חומרת מגן" ובמידה רבה מWOOD גם ב"עופרת יצוקה"; והרוחח השני הקשור לתמיכת האוכלוסייה בארגון הטورو. הנזק הרב בנפש וברכוש אשר נגרם מלחימה בשטח הבניי גורם לכך שכאשר מתפזר אבק הקרבות האוכלוסייה המקומית, לבנון או בשטוחים, מתחילה לשאול את ארגון הטورو אשר התמקם בקרבה שאלות קשות. שאלות אלה הן אבן רוחים על צווארם של חובבאללה או חמאס, ומשפיעות על מידת הנכונות של ארגונים אלה לחדש את הירי. לחימה זו בשטח בניי בוצעה בהתאם ב"חומרת מגן" וב"עופרת יצוקה", אך בהסנות הרבה במלחמות לבנון השנייה, והייתה חלק מביעותיה של מלחמה זו.

הסוגיה החמישית נוגעת לשאלת הלגיטימציה הבינלאומית. לגיטימציה בינלאומית היא דבר חשוב מאוד. ברור כי מרחב הפעולה הצבאי מושפע לא רק מהיכולות הצבאיות אלא גם מהנהשה ומהנאמור באו"ם, בארץות הברית ובמקומות אחרים. כלל זה נכון, אך יש לציין כי השפעת דעת הקהל והזירה הבינלאומית לרוב קצרים בזמן. אחד הדברים שאנו צריכים להיות מסוגלים לעשות, כחלק ממערכת צבאית, הוא לדעת לסוג לחץ וכן כעס בינלאומי, ובכלל זה מצד ידידות גדלות דוגמת אר强壮ות הברית. אך בשל הצורך להשיג את ההישג אשר לשם יצאונו למבחן אלא גם בשל העובדה כי לגיטימציה ביןלאומית היא דבר נזיל, וכאשר אתה מוכיחה הצלחה, יש נטייה, בקרוב מדיניות ידידות לפחות, לשלוח ולשכוח זמנים של מחלוקת. בוגר לתקשות הבינלאומית, הרי שלאחר זמן קצר היא ממילא עוברת לעסוק בדברים אחרים.

כך למשל כאשר התחיל מבחן "חומרת מגן" וכוחותינו נכנסו באופן מסיבי לערים הפלסטיניות נוצר סימן שאלה אם הרשות הפלסטינית יכולה להמשיך לתקף. דבר זה יצר לחץ עצום מצד אר强壮ות הברית, ואני יכול להגיד ממקור ראשון על שהיות טלפון נזעמות מצד קוונדוליסה רייס, ראש המועצה לביטחון לאומי אז, אשר דרצה כי זה יצא מהערים הפלסטיניות בתוך 48 שעות. לאחר מכן היא הורתה לנו נסיבות לדzon על פרק זמן ארוך יותר, ולבסוף נצרכו הסכומות היכן נפעל והיכן לא. ישראל גרסה כי אם יצאו למבחן לאחר שחינויו במשך שנים בנסיבות בלתי אפשרית, אנו חייבים להמשיך במבחן כמה שבועות לפחות, שכן אין לנו ברורה אחרת אם אנו רוצחים להשיג את ההישג הרצוי. בעניין זה גילינו נחיות, ובסיומו של דבר פחת הלחץ הבינלאומי. לדעת, במלחמות לבנון השנייה שרו בקרוב מבעלי החלטות חשש מוגזם ואולי אף חרדה מפני הנאמר במקומות שונים בעולם, ולא ניתן לצבאות. פרק זמן ארוך מספק לעשויות מה שבשלב מסוים הבנו שצורך לעשות.

דבר זה מוביל לסוגיה השישית, והיא הקשר שבין תוצאת הפעולה הצבאית להישג המדיני. הקשר בין שני אלה שונה מהקשר שהכרנו בעבר. כך לדוגמה במלחמות העולם השנייה צד אחד ניצח ללא תנאי את הצד الآخر, ובהתאם היה יכול להכתיב גם את התוצאה המדינית – "כנעה ללא תנאי". דבר זה נכון גם בזוגע למלחמות העולם הראשונה ובזוגע למלחמות רבות נוספות. גם באזורי ההצלחה אופי ההישג הצבאי, למשל במלחמות ים סיפור, במידה רבה על גודל ההישג המדיני. ביום הקשר בין ההישג הצבאי לבין ההישג המדיני רופף יותר, ולעתים אף שונה בתכלית. במקרים אחרים, אין קשר חד-ערבי בין גודל הצלחה בשדה הקרב לתוצאות המגעים המדיניים ולמידת היכולת לסייע את המבצע באופן הרצוי.

לכן כאשר ברור שמעורכה מעין זו הולכת וקרובה יש להתחילה את המהלך המדיני לפני תחילת הפעולות הצבאיות. הדבר לא התקיים לפני מלחמת לבנון, גם כאשר היה ברור שעימות עם חזבאללה הוא רק עניין של זמן. לא חצגנו לאmericאים מראש אשר צפוי לקרות. אין הכוונה למיניפולציה דיפלומטית, אלא לאומרה פשוטה המתארת את האמת ואשר במרכזו העבודה כי אחת לכמה שבועות חזבאללה מבצע פיגועים לאור גבולינו הצפוני וכי אנו יכולים לסתוף עוד וניאלץ המחר בנסח וברכוש נמוך, אולם עלול הגיעו שלב שלא יוכל לסתוף עוד וניאלץ לפעול לבנון, וכך אשר קרה הדבר אנו נפעל באופן שלא רק חזבאללה יפגע אלא גם גורמים אחרים במדינה. מבחיננתנו, כך היה צריך להסביר לאmericאים, זו אינה שאלה של "אם", אלא שאלה של "מתי". בשל כך ניתן לטעם עם האמריקאים מראש את מנגנון הסיום המדיני, וכל זאת עוד לפני המלחמה, ולא רק שור ישייר למלכיה האופרטיביים.

במרץ 2006, כאשר עמד ראש הממשלה הנבחר אולמרט לנסוע לביקורו הראשון בארצות הברית, נערך דיון בשאלת אילו נושאים לעלות בפני האמריקאים. הנושא האיראני והנושא הפלסטיני עלו כמובן. היו ככל שאמרו כי זו הזדמנות להציג לארצות הברית גם את המיצאות לאור גבול ישראל-לבנון, בדיקת מתחנות שציינתי קודם לכן. אולמרט גרש כי העניין אינו "בזער", וכך אין צורך להעלות. הביעה היא שכאשר מתחילה מלחמה כבר מאוחר מדי להיכנס לאותם דיונים מדיניים אשר אפשר לעשותם בעילות לפני כן.

במובן זה היה מבצע "עופרת יצוקה" שיפור של ממש לעומת מלחמת לבנון השנייה, שכן בוצעה הינה מוקדמת לא רק של הצבא ושל הציבור בישראל אלא גם של המערכת הבינלאומית. בייחודה באמצעות אמירותיו הפומביות והדיפלומטיות של ראש הממשלה כי הוא נכון לחתום החלטות נוספת לתושבי עזה להפסיק את ירי הקסמים, שכן בסופה של דבר לא תהיה לנו ברורה אלא לפעול להפסקת הירי בעצמונו. התוצאה המדינית של הינה זו הייתה מרשימה, כולל את התוצאות, באופן חסר תקדים, של כל ראי הנסיבות החשובות באירופה לצד ישראל זמן

קצר לאחר תחילת המלחמה. מסיבה זו בדיקת מערכת מדינית צריכה פעמים רבים להתחיל לפני המערכת הצבאית ולא אחרת.

סוגיה עקרונית אחרת נוגעת לשאלת מה הלאה. באופן פרובוקטיבי אפשר לומר כי אם תפרוץ בעתיד הקרב מלחמת לבנון שלישי, לא יהיו תוכאותיה שונות הרבה יותר מתוכאות מלחמת לבנון השנייה. אכן, נכון הדבר שהל שיפור מרשימים במוכנות צה"ל. הופקו לקחים רבים ומתקבצויות גם פעילות מוצלחת מאוד בתחום הבנות העורף. יש להניח כי גם בכל הנוגע לחבר בין דרג מדיני לדרג צבאי בוציעו פעולות רבות שסביר ויישו אותן מוכנים או טובים יותר במערכת הבאה.

אלא שתוצאות של מלחמה תלויות לא רק הצד אחד, אלא גם הצד الآخر. כאשר בחונים מה קורה אצל חזבאללה אפשר לבדוק כיצד גם הוא השתרר. כמות הטילים שנזרשו גודלה הרבה יותר, אף יותר מן הכמות אשר הייתה ברשותו ערבי מלחמת לבנון השנייה. חשוב מכך, טווח הטילים שלו ויעילותם גדול. מסיבה זו אם במלחמות לבנון השנייה פועלה צבאית יבשתית מהירה עד כו היליטני הייתה יכולה לנטרל את מרבית אזורי השיגור, הרי פועלה דומה במלחמות לבנון השלישי לא תספיק. יתרה מזו, חזבאללה השתרר בתחוםים נוספים לרבות היערכותו בשטח הבניין והתחפרותו בעומק מתחמים תת-קרקעיים. הדבר מעניק לו יתרונות טקטיים מובהקים גם בנוגע למצבו בקי"ז. ככלית, אפשר לומר כי מבחינה טקטית היתרונות או השיפורים שחלו אצל שני הצדדים מאז 2006 מתקזים, לפחות או יותר, ולפיכך התוצאה בעימות הבא תהיה דומה. במקרה אחר, צה"ל יצליח אולי לפגוע קשה יותר בחזבאללה, אך גם חזבאללה יצליח להסביר פגיעה קשה יותר לישראל, וביחוד לעורף הישראלי.

בכל זאת, להבנתינו, קיים גורם אחד אשר עשוי לשנות מהותית את תוכאות המערכת הבאה, ואולי אף למנוע אותה מלכתחילה. גורם זה קשור להגדרת האויב. הגדרה זו חשובה לא פחות מהגדרת המטרה. כאמור, במצצע "חומר מגן" עלתה במלוא עוזה שאלת זהותו של האויב. הוויכוח שהתנהל בזמנו בסוגיה זו היה מורכב וקשה, שכן בלשכה כי מבחינה פוליטית מפלגת העובדה לא יכולה לקבל את הגדרת הרשות הפלסטינית כאויב, אולם מרגע שהתקבלה החלטה נוצר מרחב פועל צבאי גדול הרבה יותר, אשר לא היה נוצר אם הגדרת האויב הייתה חМАס בלבד ולא היה אפשר לפגוע בסמלים, במוסדות, בכוחות או בכלל דבר אחר אשר שייך לרשות הפלסטינית.

במלחמות לבנון השנייה הוגדר חזבאללה "אויב". העולם קיבל כמובן קביעה זו ללא עורין. לעומת זאת, ה"טוביים" הוגדרו "תושבי לבנון", מדינת לבנון וממשלה לבנון. לפיכך היה אסור לפגוע בהם. למרבה הצער, אי-אפשר לניצח ארגון גורילה דוגמת חזבאללה אם מתקיימים שלושה תנאים: הראשון – הארגון נמצא מצד אחד של הגבול והוא בצד השני; השני – הארגון מקבל חסות מלאה מהמדינה

שהוא פועל בה, במקרה שלנו, מדינת לבנון, שחזבאללה הוא חלק בלתי נפרד מהמערכת הפוליטית בה; והשלישי הוא חסינותו של אותה מדינה, הנותנת חסות מפני תגובה צבאית שלנו נגדה. כאשר מתקיימים שלושה תנאים אלה אי-אפשר לנצח את ארגון הגרילה. כאן לדעתנו נועצה הטעות הגדולה ביותר אשר נעשתה במהלך מלחמת לבנון השנייה – הגדרת האויב באופן צר ולא מציאותי.

הדבר הנכון לעשותו כעת, בייחוד בעקבות הדברים שנאמרו בנוגע לניהולה של מערכת מדינית לפני המערה הצבאית, הוא להסביר לעולם, לידידותיה של לבנון – צפת, ארצות הברית, ערב הסעודית או כל גורם אחר – כי בפעם הבאה ישישראל תיאץ לצאת למערכה נגד חזבאללה, מדינת לבנון לא תיותר חסינה. מבחינותנו, כך צריך להבהיר, כל דבר שמשרת את חזבאללה, ובכלל זה תשתיות המדינה, אנו נפגע בו. המלחמה תהיה לא רק בין ישראל ובין חזבאללה אלא בין ישראל למדינת לבנון.

האינטרס לשמר על שלמותה של לבנון משותף גם לעربים, ובכלל זה סוריה ואיראן, וגם למערב. על בסיס אינטרס משותף זה יש לנחל דושיח עם הגורמים הידיוטיים ולהעביר מסר לממשלת לבנון, ולפיו המלחמה הבאה לא תוגבל לעימות נגד חזבאללה בלבד אלא תביא להרס המדינה הלבנונית. רק אמירה מדינית מעין זו עקבית ולאורך זמן תבעיה כי המלחמה תידח, ואם בכלל זאת תפוץ, תוצאהה תהיה שונה לחלוין מזו של מלחמת לבנון השנייה.

אם נבקש לבחון מהי הפעולה הייעילה ביותר שביצע צה"ל, לא הייתה זו הפגיעה המרשימה בטילים כאלה או אחרים אלא דווקא ההchalטה לתקוף מסיבית את רובע דאחיה בביירות. את משקלה הכבד של פעולה זו מרגיש חזבאללה עד היום. גם מנהיגי חזבאללה מבינים כי יש גבול למידת ההרס שהם יכולים להביא על תושביה השיעים של לבנון ועל תשתיות המדינה בלי לתת הסברים מניחים את הדעת לשאלת מודיעע כל זה נדרש. האינטרס הברור של מדינת ישראל הוא שאם כבר פרצת מלחמה, היא תהיה נגד גורם מדינתי שאפשר להרתו וולא נגד ארגון שנחנה מחסוט מדינית.

בהקשר ישיר לכך, במצצע "עופרת יצוקה", עם השתלטות חמאס על עזה, נוצר לנו יתרון אשר לא היה קיים קודם לכן. חמאס הפך במידה רבה לגורם מדינתי. לפניו תפיסתו את השלטון, כאשר יורה קסמים לעבר שיטה ישראל הרשות הפלסטינית הייתה השלטון הרשמי. אנחנו נאלכנו להילחם נגד חמאס עם "יד קשורה" כי לא יכולנו לפגוע בתשתיות השלטון בעזה. ב-2007 לאחר שחמאס הפך לגורם השליט ברצעת עזה הוא גם הפך להיות הנושא באחריותו למה שקרה בשטחה. במקרים אחרות, יש מולנו גורם מדינתי שהוא יכולים לאיים עליו ואנו יכולים לפגוע בו, כמו שהוא רואים מזמן סיום המבצע, אפשר גם להרתו אותו.